

KATHÂSARİTSÂĞARA'DAN ÜÇ MASAL

Araş. Gör. Korhan KAYA

Kathâsaritsâğara Hindistan'ın kuzeyindeki Keşmir bölgesinde yazılmış bir masal kitabının adıdır" Kathâ "masal", sarit "ırmak", sâğara ise "okyanus" demek olup üçü birlikte söylendiğinde Masal Irmaklarının Okyanusu" anlamına gelir. Eserin yazarı olan Somadeva'nın pek çok konuda ve çeşitte masalın, tıpkı nehirlerin kaynaklarından kopup gelerek okyanusa dökülmesi gibi, bir kitapta toplandığını ima etmek için böyle bir isim kullandığını düşünebiliriz. Nitekim eserde Pançatantra, Vetâlapañçavimşati gibi büyük masal koleksiyonları de Mahâbhârata ve Râmâyana Destanları hikâyelerinden alınmış öyküler, Veda mitleri, fıkra türünde masallar ve tamamen KSS'yal özgü bağımsız masallar vardır.

Somadeva KSS'yı 1070 yıllarında yazmıştır. Bu yularda kral Ananta Keşmir takımdaydı ve Somadeva eserini onun karısı Sûryavatî'ye ithaf etmişti. Esasen Somadeva eserini Gunadhya² isimli bir kişinin "Büyük Hikâye" anlamına gelen Brhatkathâ isimli eserinden almıştır. Gunadhya hakkında hiç bir bilgi bulunmayıp bu ismin Vyâsa ve Valmîki gibi mitolojik bir isim olması da mümkündür³. Brhatkathâ kaybolmuş ve hiç bir zaman da bulunamamıştır. Ancak onun kopyesi sayılabilecek üç eser elde bulunmaktadır. Bunların ikisi Keşmir versiyonu olan Kshemendra'nın Brhatkathâmaneri'si ile Somadeva'nın Kathâsaritsâğara'sıdır. Üçüncüsü bunlardan oldukça farklılık gösteren Nepal nüshasıdır. Brhatkathâ'nın dili Paişaçi denilen "kötü ruhlu cinlerin" düidir. KSS'inki ise Sanskrittir.

Kathâsaritsâğara 22.000 beyittir ve Lambaka ve Tarangalara bölünmüştür. Lambaka "Kitap" veya "Bölüm" anlamına gelir. Eserde

1 KSS = Kathâsaritsâğara

2 Bilim adamları Gunadhya'nın yaşadığı devri M.S. 1—6. yüzyıllar arasında yerleştirirler.

3 Birinci isim Mahabharata'nın, ikincisi Kamayana'nın yazarı olarak gösterilir.

18 Lambaka vardır. Taranga ise "dalga" anlamına gelir ve Lambaka içindeki küçük bölümlere işaret eder.

Eser bir dua ile başlar ve ayrıca her bölümün başında bir dua vardır. Bunlar genellikle tanrı Şiva veya karısına veyahutta oğulları Ganeşa'ya yapdan dualardır. Bölümlerin çoğu eserin kahramanı Naravahanadatta'nın evlendiği kadınların isimlerini almıştır. Eser bir çerçeve masal içinde iç içe hikâyelerden oluşur ki bu tip masal koleksiyonu biçimi tamamen Hint buluşudur.

Somadeva bir Brahman olmasına rağmen eserde bir çok Buddhist menşeli masal da mevcuttur. Bunun sebebi Weber'e göre Gunâdhya'nın bir Buddhist olmasıdır⁴. Somadeva'nın dili çok akıcı ve ustacadır. Bilim adamları Somadeva'yı bir şiir sanatı ustası olarak ünlü şair Kâ-Hdâsa'dan sonra ikinci sıraya yerleştirirler.

N.M. Penzer eserin ana konusunun dışında kalan diğer konuları şöyle özetliyor⁵: "Esere şöyle bir bakan kişi, her türlü aklın alabileceği hikâyelerin çokluğu karşısında hayrete düşer. İsa'dan yüzyıllarca önceye giden hayvan masalları, Rgveda günlerinin vahşi efsaneleri, kan emirici vampirlerin asap bozucu hikâyeleri, şiirsel aşk hikâyeleri, tanrılar, insanlar ve kötü ruhlar arasında geçen korkunç savaşlar bu hikâyeye deposunun konulandır."

Masal Irmaklarının Okyanusu senelerden beri Avrupalı bilini adamlarınca bümmetedir. 1824 yılında Prof. H.H. Wilson ilk beş bölüm için bir özet yazdı. Eseri ilk olarak 1839'da ilk beş bölüm halinde Prof. Brockhaus yayınladı. Geri kalan 13 bölüm 1862'de yayınlandı. C.H. Tawney'in 1880—1884 yılları arasında Asiatic Society'de, Bibliotheca Indica'da bastırdığı metnin çevirisinde kullandığı metin bu idi. 1889'da Durgâprasâd Bombay baskısını yayınladı. Bu, Brockhaus baskısından ve iki Bombay nüshasından meydana gelir.

Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam'dan Prof. Speyer, Brockhaus ve Durgâprasâd'ın metni üzerine çok detaylı bir eleştiri ve mukayese yazdı. N.M. Penzer ise 1924—1928 yılları arasında Tawney'in yaptığı çeviriyi açıklama ve notlarla genişleterek 10. cütlük meşhur "The Ocean of Story" adlı eserini yayınladı.

4 C.R. Lanman, A Sanskrit Reader, with vocabulary and notes, Boston; Cinn and Company, 1912, sayfa 133.

5 M. Krishnamachariar, History of Classical Sanskrit Literature, Motilal Banarsidass, Delhi, 1974, sayfa 419—421.

Türkiye'de Hint masal edebiyatı üzerine yapılan çalışmalar genellikle Pançatantra ve onun versiyonları üzerine yapılmıştır. Kathâsaritsâgara ve diğer masal k lleksiyonları ile ilgili çalışmalar ise bulunmamaktadır.

Biz buradaki evirileri Durgâprasâd'in Sanskrit metninden (Nir-nayasagar Press, Bombay, 1930) yaptık. Masallardan birinin Pançatantra masalı, birinin fıkra türünde masal ve üçüncüsünün de bağımsız bir masal olmasına dikkat ettik.

N.M. Penzer'e göre Kath sarits gara Dünyanın görüp görebileceği en büyük masal k llyatı ve bir baş yapıt, şairi ise Avrupa edebiyatını Boccaccio, Goethe, La Fontaine, Caucer ve Shakespeare'e kadar etkileyen bir şair, Roman türünün Babası olarak sel mlayacağımız bir K vya  stadıdır⁶.

SADIK MONGOZ

(KSS X, 65: 3–11)

Kasabanın birinde Devaşarman isminde bir Brahman vardı; onun kendisi gibi soylu bir aileden gelen Devadatt  isminde bir karısı vardı.

Hamile olan karısı zamanla ona bir oğul doğurdu ve Brahman fakir olmasına rağme bir hazine kazanmış gibi düşündü.

Brahman'ın karısı çocuğu doğurduktan sonra yıkanmak için ırmağa gitti Devaşarman ise bebeğe göz kulak olmak üzere evde bekledi.

O sırada kralın harem dairesinden bir kadın hizmeti, din  törenler yaparak yaşamını sürdüren Brahmanı çağırmaya geldi.

Brahman para kazanmak istediği için, çocuğunun başında onu korumak üzere bebelere küçük yaştan beri alışık olan bir mongozu bırakarak saraya gitti.

Tam o gittiği anda oraya aniden bir yılan geldi; yılanı gören mongoz efendisine duyduğu bağlılıkla hemen oracıkta onu öldürdü.

Sonra, yılanın kanıyla ağzı burnu kırmızılaşmış olan mongoz, uzaktan Devaşarman'm geldiğini görünce sevinçle ona doğru koştu.

Devaşarman onu böyle görünce "bu mutlaka benim ocuğumu yemiş" diye heyecana kapılarak bir taşla mongozu"  ld rd .

6 N.M. Penzer, The Ocean of Story, Cilt IX, Grafton House, London, 1926, sayfa 121.

Ancak evden içeri girdiği zaman mongoz tarafından öldürülmüş olan yılanı ve yaşamakta olan oğlunu gördü ve yaptığına çok pişman oldu.

ÇALGICI VE CİMRİ ADAM

(KSS X, 63: 157—162)

Müziyenin biri zengin bir adamın karşısında şarkı söyleyip müzik çalarak onu hoşnut etti. Bunun üzerine adam haznedarına seslenerek herkesin gözü önünde dedi ki:

"Bu müziyene iki bin pana⁷ verin". Haznedar "emredersiniz" dedikten sonra gitti.

Derken şarkıcı haznedara yaklaştı ve panalarını istedi. Fakat efendisinin ne demek istediğini anlayan haznedar paraları vermedi.

Çalgıcı geldi ve zengin adamdan panaları istedi fakat adam ona dedi ki: "Sen bana, sana karşılığını verebileceğim bir şey mi verdin ki?"

Sen bana müzik aletle kısa süre zevk verdin; ben de sana para vereceğimi söyleyerek kısa bir süre zevk verdim.

Şarkıcı bunu işitince ücretinden ümidini kesti ve gülerek evine gitti. Cimrinin bu sözü doğrusu bir taşı bile güldürür.

TAPODATTA

(KSS VII. 40: 13—23)

Pratishthâna'da Tapodatta adında bir Brahman yaşardı. O gençliğinde babasının bütün gayretlerine rağmen, gerekli bilgileri öğrenemedi.

Sonradan, tenkit edildiği için utanç duyarak, bilgi edinmek amacıyla Ganj nehri kıyılarında inzivaya çekildi.

Orada kendisine çok şiddetli eziyet yaptı ve o böyle tanrı İndra'ya bağlanırken, İndra gökten hayretle ona baktı ve bir Brahman kıldığıma girerek onu engellemeye geldi.

Onun yanma geldiği zaman kıyıda kum taneleri alıp onları Ganjın dalgalı sularına atmaya başladı.

⁷ Eski bir Hint para birimi.

Tapodatta bunu gördü ve sessizliğim bozarak merakla sordu: "Brahman, neden devamlı böyle yapıyorsun?"

Brahman kılığmdaki Indra, kendisine ısrarla sorulunca dedi ki: "İnsan ve hayvanın geçmesi için Ganjin üstüne köprü yapıyorum."

Bunun üzerine Tapodatta dedi ki: "Seni aptal, birazdan akıntıyla taşınacak olan kumlarla hiç Ganjin üstüne köprü yapılır mı?"

Brahman şekline bürünmüş olan Indra bunu işitince ona dedi ki: "Eğer gerçeği biliyorsan neden bilgi işitmeden veya bilgi okumadan..."

sadece oruç tutup adak sunarak bilgiyi elde etmeye çalışıyorsun? Eğer bilgi çalışmadan elde ediliyorsa bir tavşanın boynuzu da olabilir, gök boya ile süslenebilir...

ve belki harfler kullanılmadan yazı yazılabilir. Eğer böyle kazanılıyorsa bu dünyada artık kimse çalışmasın."

Brahman kılığmdaki Indra Tapodatta'ya böyle deyince, Tapodatta düşündü ve onun gerçeği söylediğine kanaat getirerek kendine yaptığı eziyete bir son verdi ve evine gitti.

içinde 350 kadar masal bulunan Hikâye Okyanusunun sadece üç masalını bilmek KSS'yi tanımaya yetmez. Ancak masalların incelenmesi yapıldığında bu masalların üzerlerinde tek tek ve uzun uzun durulması gerektiği anlaşılmakta ve çalışmanın süresi ve kapsamı da artmaktadır.

"Sadık Mongoz" masalı Pançatantra V, 1, Hitopadeşa IV, 12'deki masalıdır. Kehle ve Dimne'nin 6. Bölümünün masalıdır. Prof. Dr. Kemal Çağdaş bu masalı "Sadık Gelincik" başlığı altında çevirmiştir⁸. Aslında mongoz kelimesi daha uygundur. Çünkü parçada, geçen hayvan Sanskrit "nakula" kelimesiyle ifade edilen mongoz (Viverra Ichneumon) dur. Bu hayvan yılanlarla dövüşmesiyle tanınır. En az yılan kadar çevik ve güçlüdür. Dövüş anında tüylerini havaya dikerek yılanı şaşırtır ve sonra da onun boynuna atlar. Her ne kadar yılanın da kazanma şansı varsa da mongoz yapılan dövüşlerin çoğunluğunu kazanır. Sindbad-nâme'de⁹ de anlatılan bu masalda hayvan Arapça versiyonlarda köpek, Farsça versiyonlarda ise kedidir. Fakat ne gelincik, ne köpek ne de kedi yılanlarla dövüşte mongozdan üstün olamazlar. Dolayısıyla hikâyenin özüne en çok uyan bu hayvandır.

8 Kemal Çağdaş, Pançatantra Masalları, A. Ü. DTCF yayınları No: 137, Ankara, 1962, sayfa 32.

9 Ahmet Ateş, Sindbab-nâme, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1948, sayfa 37-38.

Çalgıcı ve Cimri Adam masalı için Penzer, Liebrecht'in Avadânalarla ve Nachtrage'deki Japon hikayesiyle bağ kurduğu Zur Volkskunde sayfa 33'ü mukayese etmek üzere örnek gösterir. Ayrıca La Fontaine'in IX. Kitap 9. hikayesiyle paralellik kurar¹⁰.

Nasrettin Hoca'nın bir fıkrasında da buna benzer bir durum vardır. Şu farkla ki, Hoca'nın hareketi KSS masalındaki zengininkinden daha olumlu ve mantıklıdır: "Yoksulun biri kunt ekmeğini aşçının tenceresinin buğusunda yumuşatır, öyle yemiş. Birgün aşçı zavallının yakasına yapışarak "buğunun parasını isterim" diye tutturmuş. Sonunda mahkemelik olup kadılık yapan Hoca'nın karşısına çıkmışlar. Hoca iki tarafı da dinledikten sonra aşçıyı yanma çağırmış, avuçlarına iki akçe koyduktan sonra elini adamın kulağına götürüp sallamış ve "al paranın sesini git; yemeğin buğusunu satan ancak paranın sesini alır" demiş¹¹,

Tapodatta masalı ise kaderci Hint düşüncesinin dışında, akıl ve bilime verilen önemi aksettiren çok güzel bir masaldır. Gökten Ârilerin savaştığı tanrısı ve Vedik tanrılardan en eskisi olan İndra'nın inmesi ve bir tanrı olarak ibadet yerine bilgi edinmeyi yeğ tutması da oldukça ilginçtir.

BİBLİYOGRAFYA

- As-Samarqandi: Muhammed B. Ali Az-Zahiri, Sindbād-Nāme, Neşreden . Ahmet Ateş, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1948.
- Çağdaş, Kemal: Pançatantra Masalları, A. Ü. DTCF Yayınları No: 137, Ankara, 1962.
- Keith, A. B.: A. History of Sanskrit Literature, Oxford, Clarendon Press, 1928.
- Krishnamachariar, M., History of Classical Sanskrit Literature, Delhi, Motilal Banarsidass, 1974.
- Lanman, CR. A Sanskrit Reader with vocabulary and notes, Boston, Cinn and Company, 1912.
- Monier-Williams, Sir M.: A Sanskrit-English Dictionary, Oxford University Press, London, 1951.

10 N.M. Penzer, The Ocean of Story, Cilt V, sayfa 132—133. ;

11 E. Tokmakçioğlu Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca, Kültür Bakanlığı Yayınlan: 472, Ankara, Ağustos 1981, sayfa 144—145.

- Penzer, N.M.: *The Ocean of Story (Tawney'in Tercümesinden)* London, Grafton House, 1926.
- Ruben, Walter: *Hint-Türk Masal Münasebetleri*, A.Ü. DTCTF Dergisi Cilt I, Sayı 1, Ankara, 1942.
- Somadeva, Katlısaritsâgara: (*Sanskrit Metin*), P. Durgäprasäd ve K. Pândurang *Parab*, Bombay, Nirnayasagar Press, 1930.
- Tokmakçioğlu, Erdoğan: *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca*, Kùltür Bakanlığı Yayınları: 472, Ankara, Sevinç Matbaası, Ağustos 1981.